

ƏDƏBİYYAT

DOI: <https://doi.org/10.59849/2957-3882.2023.1.13>

UOT: 821.512.161

HEYDƏR ƏLİYEV VƏ TÜRK ƏDƏBİYYATI PROBLEMLƏRİ

Elman QULİYEV*

Açar sözlər: Heydər Əliyev, türk mədəniyyəti, türkçülük, mənəvi irs, Azərbaycan.

XÜLASƏ

Ümümmilli lider Heydər Əliyev türk mədəni-mənəvi irsinə, onun adət-ənənələrinə xüsusi hörmət bəsləmiş və onların dünya arenasında təbliği məsələsinə xüsusi diqqət ayırmışdır. Şübhəsiz, bu kontekst Ulu öndərin dövlətçilik və türkçülük ideologiyasına bağlılığının göstəricisi idi. Heydər Əliyev türk mədəniyyətinin bütün sahələrinin qədimliyini və böyüklüyünü təsdiqləmiş, dünya türklərini ortaq bir ideya ətrafında birləşməyə səsləmişdir.

Məqalədə Heydər Əliyevin türk ədəbiyyatı və türk mədəniyyəti ilə bağlı fikirləri təhlil olunmuş, türk dünyasının görkəmli sənət adamları haqqında söylədiyi fikirlərə elmi-nəzəri münasibət bildirilmişdir. Məqalədə Ulu öndərin türk xalqları ədəbiyyatı məsələləri ilə bağlı fikirlərinə daha çox önəm verilmişdir.

Türk dünyamızın iki nəhəng şəxsiyyəti və nəhəng siyasi lideri – Qazi Mustafa Kamal Atatürk və Ulu Öndər Heydər Əliyev haqqında hər zaman düşüncəkən XI əsr türk mədəniyyətimizin qızıl kitabı “Divanü lüğət-it-türk”də yer alan aşağıdakı sözlər bir anlığa düşüncələrimə hakim kəsilir: “Tanrının inayəti ilə günəş türk bürclərində doğdu və göylərin bütün dairələri onların mülkləri üzərinə döndü, Tanrı onlara türk adını verdi və onları yer üzünə hakim qıldı. Dövrümüzün xaqanlarını onlardan çıxardı, dünya millətlərinin idarə cilovunu onların əlinə tapşırırdı, onları hamıdan üstün elədi, onları haqq üzrə qüvvətləndirdi” (Mahmud Kaşğari, “Divanü lüğət-it-türk”, I cild, Bakı, 2006, səh.54). Bu sözlərin hikməti kimi zəngin və qədim tariximizin şan-şöhrəti olan Mete, Atilla, Alp Ər Tonqa, Oğuz Kağan, Əmir Teymur, Şah İsmayıl Xətai, Sultan Suleyman, Ərtoğrul, Osman Qazi, Qanuni Sultan Süleyman, Sultan Əbdülhəmid və s. türk siyasi liderlərinin, Mahmud Kaşğarının sözləri ilə desək, “dünya millətlərinin idarə cilovlarını əllərində saxlamaq və hamıdan üstün olmaq” bacarıqlarının kökündə bir Tanrı inayətinin dayandığı təsdiqini tapır. Qədim türk inanclarından birində deyildi ki: “Tanrı istəməsə kimsə hökmdar ola bilməz”. Ona görə də hər iki dahi haqqında düşüncəkən bu məntiqdən doğan hikmətin aparıcılığı mənim üçün böyük önəm təşkil edir.

Şübhəsiz, türk dünyasının əvəzsiz və böyük şəxsiyyəti dahi Heydər Əliyevin həyat və tale payında Tanrı inayətinin mövcudluğunu inkar etmək qeyri-mümkündür. Buna görə də Heydər Əliyev fenomeni öz çəkisinə, öz tutumuna, çoxsahəli fəaliyyət istiqamətlərinə görə fərqlənmiş və Heydər Əliyev qeyri-adiliyinin ilahi bir gücə bağlılığına insanlar həmişə inam nümayiş etdirmişlər. Müasir Azərbaycan dövlətinin qurucusu Ulu öndər Heydər Əliyevin geniş diapazonlu siyasi-ideoloji və milli-mənəvi fəaliyyəti yalnız Azərbaycanı deyil, bütövlükdə türk dünyasını əhatə edir. Ulu öndərin türkçülük fəaliyyəti bir millət olaraq altı min ildən çox tarixi olan, hazırda geniş coğrafiyalarda məskunlaşan təxminən 301 milyonluq türkün bütün istiqamətlərində ümumtürk həmrəyliyinin inkişafı, möhkəmləndirilməsi və irəliyə doğru aparılması yolunda mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Ümümmilli liderin

* Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin professoru, f.e.d.

E-mail: elman.guliyev1958@gmail.com

türk xalqlarının ədəbiyyat, geniş mənada mədəniyyət ortaqlığını və əlaqə bağlılığını özündə əks etdirən proqram xarakterli fikirləri bu fəaliyyətin tərkib hissələrindən biridir. Heydər Əliyev türk xalqlarının böyüklüyünü, onun ruhani gücünü, mənəvi zənginliyini, ruhunda yaşayan fəqri milli estetikasını, fikrin bədii ifadə imkanlarının yüksəkliyini və s. bilavasitə onun ədəbiyyatı ilə bağlayırdı. Əbəs yerə deyildir ki, ulu öndər türk dünyamızın İbn Sina, Nizami, Nəvai, Y.İmrə, Füzuli, Məxtumqulu, Ç.Aytmatov, M.Şəhriyar və s. kimi ədəbiyyət simalarını, habelə “Dədə Qorqud”, “Manas”, “Alpamış” və s. möhtəşəm dastanlarını xalqlarımızın ümumi mədəni sərvəti hesab etməklə yanaşı, onları həm də dünya mədəniyyətinin ecazkar simaları və nümunələri səviyyəsində dəyərləndirirdi: “Qədim dövrlərdə “Dədə Qorqud”, “Manas”, “Alpamış”, “Koroğlu” dastanları, xalqımızın hamısına mənsub olan dahi şairlərimiz, yazıçılarımız – Nizami, Yunis İmrə, Əlişir Nəvai, Füzuli, Nəsimi, Məxtumqulu, Abay və digərləri xalqımızın tarixini, mənəvi dəyərlərini əks etdirir, xalqımızı dünyaya tanıdan ölməz əsərlər yaratmışlar”. Qürurla demək lazımdır ki, Azərbaycançılıq, Türkçülük, Turançılıq Heydər Əliyevin dövlətçilik və milli ideoloji konsepsiyasının aparıcı xəttində dayanırdı. Ulu öndər bu konsepsiya daxilində ümumtürk ədəbiyyatı məsələlərinə dövlətçilik mənafeyi baxımından yanaşır, ortaq ədəbiyyatı, ortaq mədəniyyəti türk dünyasının birliyi üçün mühüm vasitə hesab edirdi. Ulu öndər haqlı olaraq türk xalqlarının tarix boyu yaratdıqları mədəni abidələri, mənəvi irs nümunələrini ümumtürk kontekstindən dəyərləndirmək üçün həm tarixi yenidən qiymətləndirmək, həm də ədəbi-mədəni inteqrasiyasını genişləndirmək təşəbbüsü ilə çıxış edirdi. Çünki Ulu öndər türkün hər bir ədəbi-mədəni irs nümunəsində kökü bir dilə, bir mənəviyyətə və bir mədəniyyətə bağlılığı görür və bunun tarixi ortaq mahiyyətinə xüsusi diqqət ayırırdı. Məsələn, dahi Heydər Əliyev təkcə Azərbaycanın deyil, o cümlədən türk dünyasının böyük şairi M.Füzuli sənətindən danışarkən onun sənət estetikasının mahiyyətini açıqlamaqla yanaşı, Füzuli yaradıcılığında əxz olunan milli yaşantıların əhəmiyyətini də göz önündə canlandırırdı. Heydər Əliyev 1994-cü ildə Füzulinin 500 illiyi ilə əlaqədar Türkiyə Böyük Millət Məclisində etdiyi çıxışda belə deyirdi: “Füzuli keçmişdə də türkləri birləşdirən bir şəxsiyyət olmuşdur. Amma indi türk dünyası XX əsrdə parçalanmış olduğu halda, türk dünyasına mənsub ölkələrin, demək olar ki, tam əksəriyyətinin (bir Türkiyədən savayı) onların həyatına, tarixinə, adət-ənənələrinə uyğun olmayan rejimlər içərisində yaşadığı vaxtda Füzuli bizi yaşadaraq bu günlərə gətirib çıxarmışdır”. Sitatdan göründüyü kimi ulu öndər Heydər Əliyev türk kimliyinin formalaşmasında və türk kimliyinin bütövləşməsində ruhi-mənəvi varlığın vacibliyinə xüsusi önəm keçmiş və bu xüsusda ədəbiyyatın rolunu hər şeydən üstün tutmuşdur. Bu mənada Ulu öndər Heydər Əliyev milli siyasətinin tərkib hissəsinə çevrilən ədəbiyyat siyasətinin mahiyyətində türk xalqları ədəbiyyatının ədəbi-mədəni potensialının böyüklüyünün təsdiqi və təbliği mühüm yer tutur. Ulu öndər istər Azərbaycan, istərsə də türk dünyasının istənilən coğrafiyasında yazıb-yaradan sənət dahilərimizin yaradıcılıqlarını türkün özünü tanıma və özünü tanıma yolunda tarixi hadisə hesab edir.

TÜRKSOY çərçivəsində Türk dünyası yazıçılarının 6 noyabr 1996-cı ildə Bakıda keçirilən III qurultayında ümummilli lider Heydər Əliyevin tarixi çıxışı ümumtürk ədəbiyyatı problemlərini vahid türk mədəniyyəti hadisəsi tipində dəyər verməsinin əyani təzahürüdür: “Xalqlarımızın böyük tarixini yenidən qiymətləndirmək, hər bir xalqın tarix boyu yaratdığı mənəvi dəyərləri, mədəniyyət abidələrini bütün xalqlar üçün doğma etmək bizim bu görüşlərin mərkəzində duran vəzifələrdir. Bizim köklərimiz bir dilə, bir mənəviyyətə, bir dinə bağlı olduğuna görə çox dərin və mənəvi dəyərlərimiz tarixin bütün mərhələlərində nə qədər çətinliklərlə rastlaşsa da, dayanmayıb, inkişaf edir. İndi isə türkdilli xalqların müstəqil dövlətləri olduğuna görə və bizim əlimizdə böyük imkanlar yarandığına görə bu prosesləri daha da gücləndirə, daha da mütəşəkkil edə bilərik. Bu, bizim borcumuzdur”.

Ulu öndər Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə türk mədəniyyət abidələri ilə bağlı beynəlxalq səviyyəli tədbirlərin keçirilməsi bilavasitə türk milli-mənəvi ideologiyasının dünya arenasında təbliği baxımından əlamətdardır. 2000-cü ilin aprelində Azərbaycan və ortaq türk epos nümunəsi olan “Kitabi-Dədə Qorqud”un YUNESKO səviyyəsində 1300 illik yubileyinin keçirilməsi türk dünyası üçün böyük ədəbi-siyasi, elmi-mədəni hadisə olmaqla yanaşı, həm də ulu öndərin dövlətçilik və türkçülük

ideologiyasına bağlılığının göstəricisi idi. Ulu öndərin təşəbbüsü ilə ərsəyə gələn bu tədbir mədəniyyətimizin qədim və böyüklüyünü təsdiqləmək, eyni zamanda dünya türklərini ortaq bir ideya ətrafında birləşdirmək məqsədi daşıyırdı: “Bu gün Azərbaycan xalqı möhtəşəm “Kitabi Dədə Qorqud” eposunun 1300 illiyini böyük bayram kimi təntənə ilə qeyd edir. Bu yubiley bizim üçün, bəşər mədəniyyəti üçün müstəsna əhəmiyyəti olan bir tarixi hadisədir. Bu, bizim tarixi köklərimizə, milli ənənələrimizə, milli-mənəvi dəyərlərimizə, mədəniyyətimizə, elmimizə, xalqımızın çoxəsrlik tarixinə olan hörmət, ehtiram bayramıdır. Bu bizim milli azadlığımızın, dövlət müstəqilliyimizin bayramıdır”. Sitat türk xalqlarının vahid milli tarix, milli mənəviyyat, milli ədəbiyyat, milli adət-ənənə, milli-mənəvi dəyər və s. fikirləri ifadə etmək baxımından əlamətdardır və təbii olaraq ulu öndər Heydər Əliyevin Azərbaycançılıq və Türkçülük ideoloji konsepsiyasının göstəricisidir.

Heydər Əliyev türk xalqları ədəbiyyatı problemlərindən danışarkən, ayrı-ayrı yaradıcı şəxsiyyətlərdən söhbət açarkən məsələyə həm ədəbi, həm də tarixi baxımdan yanaşmış, türk xalqlarının həm siyasi, həm də mədəni həyatında rolunu yazıçı və şairlərin fikirlərinin bütün zamanlar üçün əhəmiyyət daşdırdığını xüsusi qeyd etmişdir. Keçən əsrin 90-cu illər tədbirləri sırasında türkmən şairi Məxtimqulunovun, qazax şairi və mütəfəkkiri Abay Kunanbayevin, özbək hökmdarı və siyasi lideri Əmir Teymurun, türk dünyasının digər dahi şəxsiyyətləri olan İbn-Sinanın, Nizaminin, C.Ruminin, Nəvainin, Y.İmrənin, Mahmud Kaşğarlının və s. yubiley mərasimlərində Ulu öndərin çıxış və təbrik məktublarında adları sadalanan şəxsiyyətlərə türk milli bütövlüyü, türk milli əxlaqı, türk milli dəyərləri və s. daxilində münasibət bildirilmiş və bu dahilər zəngin ümumtürk mənəvi irsinin nümayəndələri kimi dəyərləndirilmişdir. Ulu öndər Heydər Əliyevin XIX əsrin sonu XX əsrin əvvəlində Krım-tatar ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi, Rusiya müsəlmanlarının lideri, türk millətinin atası və müəllimi, xalq maarifi islahatçısı, tatar milli mətbuatının banisi İsmayıl bəy Qaspiralının “dildə, fikirdə, işdə birlik” ideyasını xatırlaması təsadüfi deyildir. Heydər Əliyev İ.Qaspiralının bu sözlərini böyük keşməkeşlər yaşamış türklər üçün əhəmiyyətli sayır, reallaşacağı təqdirdə irəli sürülən ideyanın türk xalqlarının həyatı üçün vacibliyinə xüsusi diqqət ayırır: “XX əsrin əvvəllərində türk xalqlarını yaxınlaşdırmaq, onları vahid siyasi, iqtisadi və mədəni gücə çevirmək istəyən görkəmli şəxsiyyətlərimiz “dildə, fikirdə, əməldə birlik” şüarı ilə çıxış edirdilər. Biz uzun mübarizələrdən sonra XX əsrin sonunda bu imkana nail olduq. Şübhəsiz, indiki şəraitdə türkdilli dövlətlərin qarşılıqlı əməkdaşlığı bu sahədəki uğurlarımızı daha da artıracaqdır”.

Heydər Əliyev bütün zamanlarda türk birliyindən danışarkən onun mədəni birliyinə xüsusi önəm vermiş, xalqların mədəni birliyini onun dili, keçmişi və adət-ənənələri ilə sıx bağlamışdır. Bu mənada Ulu öndər hər hansı türk yazıçı və şairindən söhbət açanda onun mənsub olduğu xalqla yanaşı, digər türk xalqları ilə də bağlılığına daha çox önəm vermişdir. Təsadüfi deyil ki, Heydər Əliyev Nizami, Füzuli, Nəsimi, Y.İmrə, Nəvai, A. Kunanbayev, Məxtunqulu və onlarla digər türk sənətkarlarını sırf milli türk (Azərbaycan, Türkiyə, özbək, qazax, türkmən) kontekstindən deyil, ümumtürk kontekstində də təqdim etməyi vacib sayır. Məsələn, XIX əsr qazax ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi Abay Kunanbayevin şəxsiyyəti və bədii yaradıcılığında danışarkən Ulu öndər onun yaradıcılıq mənsubiyyətini dünya, ümumtürk, qazax və Azərbaycanla əlaqələndirir və bu cür çoxşaxəli mənsubluğun arxasında dahiliyin dayandığını nəzərə çatdırmaq istəyir: “Abay, onun yaradıcılığı bütün bəşəriyyətə, bütün xalqlara məxsusdur. Təbii ki, bu, qazax xalqının fəxri, qazax xalqının xoşbəxtliyidir. Çünki, onun belə görkəmli övladı, alimi, maarifçisi var və o, öz xalqını xoşbəxtliyə və firavanlığa aparacaq düzgün yol göstərmişdir. Bununla yanaşı, o, bütün bəşəriyyətə, eyni zamanda Azərbaycan xalqına məxsusdur.”

Bildiyimiz kimi, Abay Kunanbayev bir şair və bir yazıçı olaraq XIX əsr qazax modern ədəbiyyatının qurucusu olmuş, ədəbiyyata mövzu, forma, dil, üslub, vəzn yenilikləri gətirmiş qüdrətli söz ustasıdır. Xalq şeiri ənənələrinə bağlılığı, realist təsvir üsullarının zənginliyi, maarifçilik ideyalarının və milliliyin təbliği, ictimai bərabərsizliyə, sosial eybəcərliyə, savadsızlığa, cəhəlatə, xurafata və s. tənqidi münasibəti baxımından üstün mövqə tutan Abay Kunanbayev sənəti ilə həqiqi mənada, Ulu öndərin sözləri ilə desək, “qazax xalqının fəxri, qazax xalqının xoşbəxtliyidir”. Göründüyü kimi, ədəbiyyatşünaslıq və fəlsəfi mühakimə ölçüləri daxilində Abay Kunanbayevin materialist alim və

maarifçi-realist sənətkar olaraq dəyərləndirilməsi, bədii-ictimai qayəsinə görə yaradıcılığının mənsub olduğu xalqın milli bədii sərvəti hesab edilməsi Heydər Əliyev düşüncəsinin ortaya qoyduğu dəyərlər səviyyəsində əhəmiyyətlidir. Bu mənada türk xalqları ədəbiyyatı problemlərinə yanaşmasında Heydər Əliyev həm də filosof-araşdırmaçı təsiri bağışlayır. Ulu öndər “tarixi araşdıranda gördüm ki, Güney Azərbaycan, Quzey Azərbaycan və İraq-türkmanları bir bütövün parçalarıdır” – deyərəkən tarixi mənbələrdə mübahisə predmetinə çevrilən İraq-türkmanlarının etno-kimliyinə aydınlıq gətirmiş, İraqın Kərkük, Mosul, Ərbil, Səlahəddin, Diyala və s. yerlərində yaşayan üç milyondan çox oğuz türkünün Azərbaycanla bağlılığını təsdiq etmişdir. Heydər Əliyevin bu fikirləri bir tərəfdən İraq-türkmanlarının milli-etnik kimliyinin, digər tərəfdən isə yaratmış olduqları mənəvi-mədəni irslərinin konturlarını müəyyənləşdirməkdə mühüm rol oynayır. Doğurdan da, biz ümumtürk ədəbiyyatının tərkib hissəsi olan İraq-türkman ədəbiyyatı ilə, Mustafa Cavadın “İraq türklərinin tarixi (1946)”, Hidayət Kamal Bayatının “İraq-türkman türkcəsi (1996)” və s. tədqiqat kitabları ilə yaxından tanış olduqda İraq-türkmanlarının bizimlə eyni kökdən olduqlarının bir daha şahidi olur, problemlə bağlı Ulu öndər yanaşmasının təsdiqini görürük. İraq-türkman ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi Əbdüllətif Bəndəroğlu yaradıcılığında da Ulu öndərin dediyi kimi, Azərbaycanlılarla İraq-türkmanlarının bir bütövün parçaları olduğu təsdiqini tapır:

*Azərilər səsinə
Mənim qəlbim heyrandır.
Əslimiz Azər isə
Dilim həm də türkmandır
Mənim bütün varlığım
Ellərimə qurbandır.*

Klassik irsə, klassik ədəbiyyata münasibətlə yanaşı, türk xalqları ədəbiyyatının müasir mərhələsi, bu mərhələnin ayrı-ayrı ədəbi şəxsiyyətlərinin bədii yaradıcılıqları Heydər Əliyevin həmişə maraq dairəsində olmuşdur. Onu da qeyd edək ki, Heydər Əliyev türk xalqları ədəbiyyatının müasir mərhələsindən danışarkən bu mərhələyə daha çox milli özünüdərk, milli oyanış, milli-əxlaqi dəyərlərin üzə çıxarılması məsələləri daxilində münasibət bildirmişdir. Müasir mərhələdə türk dünyamızın ən aparıcı yazarları olan M.Şəhriyar, Ç.Aytmatov, O.Süleymanov kimi ədəbi şəxsiyyətlərin yaradıcılıqlarını dahi Heydər Əliyev milli-fəlsəfi prizmadan dəyərləndirmiş, bu sənətləri milli böyüklüyümüzün təsdiqi baxımından mühüm ədəbi hadisə hesab etmişdir. Ulu öndərin 1996-cı ilin oktyabr ayında Daşkənd şəhərində dünya şöhrətli qırğız yazıçısı Çingiz Aytmatovla, 1999-cü ildə Bakıda görkəmli qazax şairi Oljas Süleymanovla görüşlərində ictimai-siyasi problemlərlə yanaşı, onların yaradıcılıq problemlərindən də danışmış, hər iki sənətkarın yaradıcılığı üçün xarakterik olan milli ruh ideallarına xüsusi olaraq toxunmuşdur. Sovet dövründə qadağan olunsa da, Ulu öndər düzgün olaraq onların sənətlərinin milli qayəsini təşkil edən türkcülük ideyalarını bütün türk dünyası üçün əhəmiyyətli saymış, hər iki sənətkarı türk milli mənliliyimizin, türk milli bədii intellektinin nadir simaları hesab etmişdir.

Ulu Şəhriyar yaradıcılığı Heydər Əliyev üçün ən sevimli yaradıcılıq nümunələrindən biri olmuşdur. Təsadüfi deyildir ki, Ulu öndərə ünvanlanan “sevdiyiniz şair” sualına “Şəhriyar” cavabı Heydər Əliyevin Şəhriyara olan sonsuz ehtiramlarının ifadəsidir. Şəhriyarın 90 illik yubileyi ilə əlaqədar 1996-cı ildə Bakıda keçirilən tədbirdə Ulu öndərin çıxışı Şəhriyar yaradıcılığı üçün vacib məqamları əhatə etmək və bu yaradıcılığın ədəbi-bədii tutumunu müəyyənləşdirmək baxımından səciyyəvidir. Belə ki, ustad Şəhriyar sənətinin “şərq şeirinin nadir siması”, “yeni ədəbi məktəbin banisi”, “filosof şair”, “vətəndaş şair” və s. kontekstlərdə dəyərləndirilməsi dahi Heydər Əliyev baxışlarında bu yaradıcılığın yeni ədəbi baxış müstəvisində dəyərləndirilməsi üçün perspektivləri müəyyənləşdirir.

Türk xalqları ədəbiyyatının yaradıcılıq problemləri ümummilli lider Heydər Əliyevin milli ədəbiyyat və milli mədəniyyət siyasətinin başlıca istiqamətlərindən biridir. TÜRKSOY kimi türk

mədəni əməkdaşlıq təşkilatının yaradılmasının əsas təşkilatçılarından biri olması, UNESCO xətti ilə türkü bir daha özünə qaytaran türk dünyası korifeylərinin yubiley tədbirlərinin keçirilməsi, türkçülük ideyalarının təbliğinə həsr edilmiş çoxsaylı konfransların təşkili və s. Heydər Əliyevin türkçüləklə bağlı mədəni layihə və mədəni tədbirlərin həyata keçməsində aktiv və müqayisəolunmaz fəaliyyətindən xəbər verir və Ulu öndərə yaşadığımız dövrün **“BİR BÖYÜK TÜRK”** adını daşımağa haqq qazandırır.

Heydər Əliyev türk xalqları mədəniyyəti və ədəbiyyatına kompleks yanaşaraq onu türk dünyasını ortaqlıq bir ideya ətrafında birləşdirəcək vasitə kimi dəyərləndirir. Çünki Ulu öndər söz sənətini etnik mövcudluğun, milli bütövlüyün, milli mənlüyün, milli intellektin göstəricisi hesab edir. Heydər Əliyevin milli ideallara söykənən ədəbiyyat siyasəti milli düşüncəli ədəbi proseslə yanaşı, ədəbi tənqid və ədəbiyyatşünaslığın inkişafına da təsirsiz ötüşməmişdir. Ulu öndər doğru olaraq zaman-zaman formalaşmış milli ruhumuzun, milli ideologiyamızın, milli psixologiyamızın, milli şüurumuzun özünüifadə və təsirinin ədəbiyyatla əlaqəsini xüsusi qeyd edir və bu dəyərləri əxz etmək üçün ədəbi-bədii düşüncələrimizdən bəhrələnməyi vacib sayırdı. Bu mənada Ulu öndərin türk xalqları ədəbiyyatı ilə bağlı fikirlərini geniş anlamda ümumtürk mədəniyyətinin dünya mədəniyyəti çərçivəsində təbliğinin təntənəsi, eyni zamanda, öz keçmişinə, mənəvi dəyərlərinə sevgi və hörmətin göstəricisi olaraq hər bir türkə unvanlanan çağırış və vəsiyyəti kimi qəbul etmək borcumuzdur.

ƏDƏBİYYAT

1. M. Kaşgari. Divanü lüğət-it türk, I cild, Bakı, 2006
2. Heydər Əliyev və Azərbaycan ədəbiyyatı. Bakı, 2009
3. Heydər Əliyev və ədəbiyyat məsələləri. Xalq qəzeti, 19-25 iyun 1998-ci il
4. Heydər Əliyev və türk dünyası. Mədəniyyət qəzeti, 3 aprel 2013-cü il
5. Mahirə Hüseynova. Missiya. Bakı, 2019
6. Aysən Sadıqlı. Ümummilli lider Heydər Əliyev və Azərbaycan ədəbiyyatı. Bakı, 2013
7. Tərlan Novruzov. Heydər Əliyev və Azərbaycan ədəbiyyatı. Bakı, 2007

РЕЗЮМЕ

Эльман ГУЛИЕВ

Гейдар Алиев и проблемы турецкой литературы

Ключевые слова: *Гейдар Алиев, тюркская культура, тюркизм, духовное наследие, Азербайджан*

Общенациональный лидер Гейдар Алиев уделил особое внимание турецкому культурному и духовному наследию, его традициям, уделил особое внимание вопросу их популяризации на мировой арене. Несомненно, этот контекст был показателем приверженности великого лидера идеологии государственности и тюркизма. Гейдар Алиев подтвердил древность и величие всех направлений тюркской культуры и призвал тюрков всего мира объединиться вокруг общей идеи.

В статье проанализированы взгляды Гейдара Алиева на турецкую литературу и турецкую культуру, дано научно-теоретическое отношение к взглядам, высказанным видными деятелями тюркского мира. В статье большее значение придается взглядам великого деятеля на вопросы литературы тюркских народов.

SUMMARY

*Elman GULİYEV**Heydar Aliyev and the Problems of Turkish Literature***Keywords:** *Heydar Aliyev, Turkish culture, Turkism, spiritual heritage, Azerbaijan*

National leader Heydar Aliyev highly valued the Turkish cultural and spiritual heritage, its traditions, and paid special attention to the issue of their promotion in the world arena. Undoubtedly, this attitude was an indicator of the great leader's commitment to the ideology of statehood and Turkism. Heydar Aliyev confirmed the antiquity and greatness of all areas of Turkish culture and called on the Turks of the world to unite around a common idea.

In the article, Heydar Aliyev's views on Turkish literature and Turkish culture have been analyzed, and his views expressed on prominent artists of the Turkish world analyzed from scientific-theoretical aspect. In the article, more importance is given to the views of the great leader on the issues of the literature of the Turkic peoples.